

Program
Rezumatele comunicărilor

Arheologia experimentală -
metodă de generare și testare a
ipotezelor arheologice

ALEXANDRIA
17 Octombrie 2014

COLOCVIUL

**ARHEOLOGIA EXPERIMENTALĂ -
METODĂ DE GENERARE ȘI TESTARE
A IPOTEZELOR ARHEOLOGICE**

Alexandria, 17 octombrie 2014

Organizator:

MUZEUL JUDEȚEAN TELEORMAN

PROGRAM
REZUMATELE COMUNICĂRILOR

P R O G R A M

Vineri, 17 octombrie 2014

Orele 10.00-11.00 – Primirea invitațiilor la Muzeul Județean Teleorman

Orele 11.00-12.00 – Cuvânt de bun venit
– Lansare de carte:
Buletinul Muzeului Județean Teleorman. Seria Arheologie, nr. 6/ 2014.
Prezintă dr. Adina Boroneanț, Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București

Orele 12.00-12.30 – Vizitarea expozițiilor permanente și temporare ale muzeului

Orele 12.30-13.30 – Masa de prânz

Orele 14.00-18.00 – Deschiderea lucrărilor colocviului și prezentarea comunicărilor

1. Pavel Mirea – *Arheologie experimentală la Muzeul Județean Teleorman - o evaluare*
2. Diana-Măriuca Vornicu – *Arheologia experimentală ca bază a metodei traseologice. Studiu de caz: utilizarea străpungătoarelor în preistorie*
3. Monica Mărgărit, Cătălin Lazăr, Valentin Radu – *Rezultatele programului experimental desfășurat pe șantierul arheologic de la Sultana - Malu Roșu (2012 - 2013) - segmentul materii dure animale*
4. Theodor Ignat, Vasile Opreș, Florin Rădulescu, Florin Dumitru, Cătălin Lazăr – *Observații privind ceramica culturii Gumelnița pe baza unui studiu de arheologie experimentală*

5. Sebastian Stan, Octavian Cazacu, Ina Ionițoiu, Raluca Răduș, Cătălin Lazăr – *Reconstituirea unei locuințe preistorice și observații privind modul de degradare în timp*
6. Cătălin Lazăr, Adrian Bălășescu, Mihaela Golea, Adelina Darie, Roxana Sandu – *Considerații privind modul de ardere al corpurilor în preistorie*
7. Ion Torcică – *Prelucrarea fibrelor vegetale în cadrul reconstituirilor arheologice*
8. Felix-Adrian Tencariu, Marius Alexianu, Vasile Cotiușă – *„Briquetages” și calupuri de sare: o abordare experimentală a unei tehnici preistorice*
9. Ana Ilie, Monica Mărgărit – *Valorificarea experimentului științific din punct de vedere muzeologic. Studiu de caz: atelierul educațional „Podoabele preistorice în lumea modernă”*
10. Dan-Lucian Buzea, Corneliu Beldiman, Diana-Maria Sztancs, Björn Briewig – *Tabăra de Arheologie Experimentală „CronOs” Păuleni-Ciuc „Dâmbul Cetății”, jud. Harghita*

Orele 18.00-20.00 – Discuții și concluzii; cina

REZUMATELE COMUNICĂRILOR

Arheologie experimentală la Muzeul Județean Teleorman - o evaluare

Mirea Pavel

Muzeul Județean Teleorman, Alexandria

Această prezentare urmărește câteva aspecte legate de experimente arheologice în care specialiști de la Muzeul Județean Teleorman au fost implicați sau care au fost găzduite de instituția din Alexandria. Chiar dacă numărul personalului de specialitate a fost întotdeauna scăzut, implicarea în activități de acest fel s-a făcut, în ultimii 10 ani, atât la nivel experimental propriu-zis cât și la cel educațional și expozițional.

Primul aspect se referă la experimentul realizat în cadrul proiectului *Southern Romania Archaeological Project*, la care muzeul a fost parte, alături de Universitatea din Cardiff și Muzeul Național de Istorie a României, ce a vizat testarea unei presupuse metode de încălzire a apei și de pregătire a hranei în neolitic prin intermediul așa-numitelor *cooking stones* (2004). Tot un experiment arheologic s-a desfășurat în colaborare cu artistul plastic ceramist Cătălina Dănilă, care a încercat reconstituirea modului de realizare a picturii cu grafit de pe vasele eneolitice gumelnițene (2004, 2005).

La nivel educațional au fost organizate ateliere tematice în cadrul proiectelor *Noaptea Muzeelor* (2009, 2010), *Muzeul Altfel* (2012, 2013) și *Măgura - Past and Present* (2012), ultimul derulat în colaborare cu Universitatea din Cardiff. Atelierele au abordat aspecte diverse cum ar fi: prelucrarea MDA, a pietrei și a lemnului, realizarea unor unelte și testarea modului lor de

folosire, realizarea unor obiecte de podoabă, confecționarea unor fusaiole din fragmente ceramice, folosirea arcului cu săgeți și a propulsorului, modelaj în lut, arderea ceramicii.

În ceea ce privește latura expozițională este de amintit faptul că în anul 2008, în cadrul unei expoziții temporare de arheologie intitulată *Omul și uneltele sale în preistorie* a fost organizată o „zonă experimentală”. Aici, vizitatorii au putut vedea confecționarea, în mod demonstrativ, a unor unelte precum lame și răzuitoare de silex, vârfuri de os. De asemenea, aceștia au putut testa, de exemplu, modul în care o creangă poate fi tăiată sau decojită cu ajutorul unei unelte de silex, modul în care se poate realiza perforația unei fusaiole prin intermediul unui vârf de silex fixat într-un mâner de lemn, ș.a.

Latura arheologiei experimentale se regăsește și în sălile *Neoliticul și Eneoliticul* din cadrul expoziției permanente de arheologie intitulată *Înapoi în timp – arheologie și numismatică în județul Teleorman*. Unele aspecte legate de aceasta vor fi însă abordate într-o altă prezentare.

Arheologia experimentală ca bază a metodei traseologice. Studiu de caz: utilizarea străpungătoarelor în preistorie

Diana-Măriuca Vornicu

Institutul de Arheologie, Academia Română, filiala Iași

Programul experimental ce face subiectul comunicării este parte a proiectului, mai amplu, de alcătuire a unei baze de date experimentale pentru studiul traseologic al uneltelor preistorice, proiect realizat în cadrul Institutului de Arheologie din Iași. Scopul experimentelor arheologice a fost replicarea urmelor de uzură observate pe străpungătoarele din piatră cioplită descoperite în așezările eneolitice din spațiul cuprins între Carpații Orientali și râul Prut. Ubicuitatea folosirii silexului din zona Prutului mijlociu, ca materie primă, în cadrul spațial și temporal mai sus menționat, constituie motivul pentru care aceasta a fost și roca aleasă de noi pentru cioplirea uneltelor experimentale. Pornind de la premisa conform căreia străpungătoarele au fost utilizate în primul rând pentru perforare, am întreprins experimentele în jurul acestei activități, prelucrând materiale de diverse origini (animală - *oase, piei, dinți, coarne*, vegetală - *lemn de diverse esențe* și minerală - *ceramică și piatră*). Au fost notați și controlați strict factorii care pot influența apariția urmelor de uzură precum starea materialului în momentul prelucrării (proaspăt, uscat sau rehidratat), folosirea aditivilor, timpul de utilizare a uneltelor, unghiul de lucru, unghiul vârfului întrebuițat. Ca tehnici, au fost utilizate perforarea manuală și perforarea mecanică (cu două variante). Uzura dezvoltată pe uneltele experimentale a fost comparată, prin analiză microscopică, cu cea observată pe străpungătoarele descoperite în timpul săpăturilor arheologice din așezarea de la Fulgeriș - *La Trei Cireși*, cultura Cucuteni, faza A3.

**Rezultatele programului experimental desfășurat pe
șantierul arheologic de la Sultana - Malu Roșu (2012 - 2013) -
segmentul materii dure animale**

Monica Mărgărit

Universitatea „Valahia” din Târgoviște,

Facultatea de Științe Umaniste, Departamentul de Istorie

Cătălin Lazăr, Valentin Radu

Muzeul Național de Istorie a României, București

Studiul tehnologic-tipologic al utilajelor din materii dure animale, constând în identificarea lanțului operator implicat în prelucrarea lor, este esențial pentru a evalua diferitele interacțiuni om – mediu animal dar și a identifica acele activități implicate în obținerea utilajelor. Studiul funcțional, având ca obiectiv determinarea tipurilor de materiale prelucrate și a modalităților prin care au fost prelucrate, este singura cale de a determina procesul productiv în care au fost implicate artefactele. Cu scopul de a înțelege această abordare dualistă (tehnologic și funcțional) este necesar să implementăm un program experimental prin care să se examineze manufacturarea și utilizarea unui artefact. Realizarea unei replici ne permite să reconstituim atât lanțul operator, dar și să evaluăm timpul investit sau să înțelegem de ce erau alese anumite elemente anatomice pentru anumite tipuri de unelte. Utilizarea experimentală a acestor replici ne demonstrează diversitatea stigmatelor lăsate de diferite materiale și tipuri de mișcare. Analizând aceste stigmatе, noi putem interpreta modelele identificate în ansamblurile arheologice.

Atelierul experimental, desfășurat pe șantierul arheologic de la Sultana – Malu Roșu (jud. Călărași), a avut drept scop dezvoltarea conceptului de experiment arheologic, în vederea identificării aspectelor tehnologice și funcționale,

legate de manufacturarea și utilizarea artefactelor din materii dure animale. Protocolul experimental pe care l-am gândit și pus în practică a inclus, drept primă etapă, elaborarea unei fișe descriptive care să surprindă toate etapele lanțului operator, cu înregistrarea materiilor prime, a timpilor necesari fiecărui tip de operație, a uneltelor folosite, precum și a rezultatelor obținute pentru fiecare operație (macrostigmatetele). De asemenea, programul experimental a fost modelat atât în funcție de obiectivele vizate – tipurile de unelte preistorice ce se doreau confecționate, cât și de materiile prime la care am avut acces. Am avut însă în vedere să acoperim o gamă cât mai largă tipologic dar să și punem în practică cât mai multe tehnici identificate la nivelul Preistoriei.

Observații privind ceramica culturii Gumelnița pe baza unui studiu de arheologie experimentală

Theodor Ignat, Vasile Opreș,
Florin Dumitru, Cătălin Lazăr
Muzeul Național de Istorie a României, București
Florin Rădulescu
Muzeul Municipiului Călărași

Această lucrare își propune să prezinte câteva aspecte generale legate de producția vaselor tip strachină specifice culturii Gumelnița, la nivel tehnologic și tipologic.

Vor fi discutate caracteristicile surselor de argilă utilizate, procesul de pregătire a lutului, degresanții utilizați, aspectele tehnice privind modelarea și finisarea vaselor, procesul de uscare al acestora și desfășurarea procesului de ardere.

Această lucrare a fost realizată prin programul Parteneriate în domenii prioritare — PN II, derulat cu sprijinul MEN – UEFISCDI, proiect nr. PN-II-PT-PCCA-2013-4-2302.

Reconstituirea unei locuințe preistorice și observații privind modul de degradare în timp

Sebastian Stan

Firma Prospect SRL, București

Octavian Cazacu, Ina Ionițoiu,

Raluca Răduș, Cătălin Lazăr

Muzeul Național de Istorie a României, București

Experimentul în discuție a avut drept scop reconstituirea la scara 1:1 a unei locuințe aparținând culturii Gumelnița, pe baza datelor arheologice acumulate în urma cercetărilor desfășurate în situl de la Sultana-Malu Roșu, jud. Călărași. Prin această reconstrucție s-a urmărit estimarea volumului de materiale utilizate la ridicarea unor asemenea construcții, în corelare cu factorul uman, perioada de timp necesară pentru edificare, dar și verificarea tehnicilor de construcție a locuințelor de suprafață, pe baza vestigiilor arheologice descoperite în teren și a informațiilor indirecte oferite de plastica gumelnițeană (modelele miniaturale de locuințe), care în mare măsură sunt reflectate prin date etnografice (la care s-a apelat pentru verificarea unor ipoteze de lucru). De asemenea, proiectul a urmărit și înregistrat timp de mai mulți ani modul în care construcția preistorică se degradează, precum și efectele datorate factorilor climatici.

Această lucrare a fost realizată prin programul Parteneriate în domenii prioritare — PN II, derulat cu sprijinul MEN – UEFISCDI, proiect nr. PN-II-PT-PCCA-2013-4-2302.

Considerații privind modul de ardere al corpurilor în preistorie

Cătălin Lazăr, Adrian Bălășescu,
Mihaela Golea, Adelina Darie, Roxana Sandu
Muzeul Național de Istorie a României, București

Aceasta lucrare își propune să prezinte un experiment legat de modul de ardere al copurilor în preistorie. Experimentul s-a desfășurat în vara anului 2013, la Sultana, jud. Călărași și a avut drept scop principal înregistrarea modului în care arde un corp de animal în raport cu factorii timp, condiții meteo, cantitatea și calitatea combustibilului utilizat. Pentru realizarea obiectivelor propuse s-a utilizat un corp de *Ovis aries*, iar arderea s-a realizat pe o structură de combustie tip rug. După finalizarea procesului de ardere perimetrul în care s-a desfășurat arderea a fost săpat arheologic, iar întreaga cantitate de materie incinerată a fost sitată, iar ulterior triată.

Această lucrare a fost realizată prin programul Parteneriate în domenii prioritare — PN II, derulat cu sprijinul MEN – UEFISCDI, proiect nr. PN-II-PT-PCCA-2013-4-2302.

Prelucrarea fibrelor vegetale în cadrul reconstituirilor arheologice

Ion Torcică

Muzeul Județean Teleorman, Alexandria

Fibrele vegetale au reprezentat, alături de piatră, os, corn, scoică, o categorie de materie primă folosită, în mod cert, masiv în preistorie. Datorită fragilității în sine dar și condițiilor improprii de conservare, obiectele din fibre vegetale nu s-au păstrat decât în mod excepțional în cadrul siturilor. O excepție o constituie *tell*-urile ce au oferit la adâncimi mari, de peste 2 metri, descoperiri de materie primă, rogojini și alte împletituri.

În reconstituirea locuinței aparținând culturii Gumelnița din cadrul Expoziției permanente de arheologie - sala „Eneoliticul” a Muzeului Județean Teleorman, necesitatea folosirii fibrelor vegetale a reprezentat un deziderat normal. Pentru îndeplinirea acestuia, au fost folosite diverse materiale (scoarță, plante acvatică) din care s-au confecționat atât sfori necesare în efectuarea și consolidarea construcției și cât și mobilier casnic (coșuri, alte recipiente, legături pentru războiul de țesut). Au fost alese materii prime ce puteau fi ușor găsite în jurul așezărilor eneolitice cât și din imediata apropiere. Au fost folosite diferite tehnici, documentate atât arheologic cât și atestate etnografic la diferite populații arhaice. Datorită perioadei trecute de la realizarea acestora s-a putut observa și evoluția lor în timp.

***Briquetages* și calupuri de sare:
o abordare experimentală a unei tehnici preistorice**

Felix-Adrian Tencariu, Marius Alexianu, Vasile Cotiuğă
Platforma Arheoinvest,
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

Comunicarea prezintă premisele arheologice, obiectivele, desfășurarea și concluziile unei serii de experimente de teren privind producerea calupurilor de sare prin utilizarea recipientelor ceramice cunoscute sub numele de *briquetages*. Experimentele au fost realizate în cadrul mai larg al unui proiect de etnoarheologie a izvoarelor de apă sărată și a zăcămintelor de sare gemă utilizate tradițional în regiunile extracarpătice ale României. Demersul se bazează pe informațiile arheologice existente – descrierea vaselor de tip *briquetage* și a contextelor de descoperire – și pe datele etnoarheologice și de arheologie experimentală cunoscute. Experimentele noastre au permis câteva observații interesante despre aspectele distincte ale acestui *chaine opératoire*: modelarea și arderea recipientelor; expunerea la foc a acestor recipiente, umplute cu saramură sau cu pastă de sare; duratele de timp necesare cristalizării și întăririi sării, în funcție de combustibilii utilizați și de temperaturile atinse; modalitățile de extragere a calupurilor de sare din învelișul ceramic; estimarea efortului implicat în întregul proces (în termeni de materii prime și muncă efectivă). Toate nereușitele, provocările și, în final, succesele întâmpinate pe parcursul experimentelor au permis o scurtă privire “din interior” asupra unei tehnici străvechi, descrisă mai mult *a priori* în literatura arheologică. De asemenea, ne oferă un mic indiciu în a înțelege importanța și valoarea considerabilă a sării în vremuri în care acest mineral esențial pentru viață nu era atât de disponibil precum este astăzi.

Valorificarea experimentului științific din punct de vedere muzeologic. Studiu de caz: atelierul educațional „Podoabele preistorice în lumea modernă”

Ana Ilie

Complexul Muzeal Național „Curtea Domnească” Târgoviște

Monica Mărgărit

Universitatea „Valahia” din Târgoviște,

Facultatea de Științe Umaniste, Departamentul de Istorie

Acumulările arheologie românești, din ultimii ani, în domeniul arheologiei experimentale, au permis un transfer de cunoștințe către publicul larg, prin intermediul unor tabere sau a unor activități educaționale punctuale, organizate de către muzeele județene.

În acest studiu, ne propunem să prezentăm modul de desfășurare al unui atelier de arheologie experimentală, pe înțelesul tuturor, desfășurat în cadrul Complexului Național Muzeal Curtea Domnească Târgoviște, cu ocazia evenimentului „Școala Altfel: Să știi mai multe, să fii mai bun!”, desfășurat în perioada 6-14 aprilie 2014.

Pe de altă parte, acest atelier, realizat cu persoane din categorii de vârstă diferite, cuprinse între 4 și 18 ani, fără experiență, ne permite să avansăm câteva ipoteze de lucru privind producția anumitor bunuri de podoabă, din os și corn, în preistorie.

**Tabăra de Arheologie Experimentală „CronOs”
Păuleni - Ciuc „Dâmbul Cetății”, jud. Harghita**

Dan-Lucian Buzea*

*Muzeul Național al Carpaților Răsăriteni
Sf. Gheorghe, Covasna*

Corneliu Beldiman, Diana-Maria Sztancs
*Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”-
Facultatea de Istorie din București*

Björn Briewig
Berlin, Germania

Pentru ca tinerii să cunoască mai bine *preistoria* în general și valoarea sitului de la *Păuleni - Ciuc „Dâmbul Cetății” jud. Harghita* în special, Muzeul Național al Carpaților Răsăriteni (Sf. Gheorghe, Covasna), Administrația Fondului Cultural Național (București), Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”- Facultatea de Istorie din București, Complexul Muzeal Județean Neamț din Piatra Neamț (jud. Neamț), Muzeul Brăilei (jud. Brăila) și Asociația Cultural - Științifică „Carpații Răsăriteni” (Sf. Gheorghe, jud. Covasna), a organizat în perioada *09-16 iulie 2012, Tabăra de Arheologie Experimentală „CronOs” Păuleni - Ciuc „Dâmbul Cetății”, jud. Harghita.*

Tabăra a fost adresată elevilor de liceu și studenților, în scopul însușirii de cunoștințe cu privire la metodele tehnologice de confecționare a obiectelor din *materii dure animale* (MDA), despre *Epoca Cuprului* (civilizația Cucuteni –

* Cercetare finanțată prin FONDUL SOCIAL EUROPEAN, Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007 – 2013, Axa prioritară nr. 1 „Educația și formarea profesională în sprijinul creșterii economice și dezvoltării societății bazate pe cunoaștere”, Domeniul major de intervenție 1.5 „Programe doctorale și post-doctorale în sprijinul cercetării”, Titlu: „MINERVA – Cooperare pentru cariera de elită în cercetarea doctorală și post-doctorală”, Contract: POSDRU 159/1.5/S/137832.

Ariușd - Tripolie), *Epoca Bronzului* (culturile Costișa și Wietenberg), despre cercetarea arheologică sistematică, precum și despre principiile arheologiei experimentale.

Activitățile taberei au constat în: ateliere („*Epoca Cuprului*”, „*Epoca Bronzului*” „*Arheozoologia*”, „*Săpături arheologice*”, „*Fabricarea obiectelor din materii dure animale*”; Caietul „*CronOs*”; „*Împletituri decorative*”); experimente arheologice (aruncarea suliței, tragerea cu arcul); săpătură arheologică experimentală; prelegeri științifice; foc de tabără etc.

Atelierul - Fabricarea obiectelor din materii dure animale

Termenul de materii dure animale (MDA) a fost propus de către arheozoologul francez François Poplin în anii 70'. Acesta a luat în considerare distincția dintre „*țesuturile moi*” ale corpului (piele, organe, etc.), și „*țesuturile dure*” (elementele scheletice, coarne, dinți etc.). În România acest termen a fost adoptat și dezvoltat de către cercetătorul conf. univ. dr. Corneliu Beldiman, care a realizat o amplă monografie asupra industriei preistorice MDA din România (2007) și de către dr. Diana-Maria Sztancs, care a aprofundat acest studiu, analizând descoperirile de artefacte din MDA în neo-eneoliticul din Transilvania.

În cadrul *Atelierului MDA*, beneficiarii proiectului au fost coordonați de dr. Corneliu Beldiman și au avut ca model artefactele preistorice din os și corn descoperite în săpătura arheologică de la Păuleni - Ciuc „Dâmbul Cetății”, și ca instrument de lucru fragmente ale unor oase de vită care reprezentau forma brută a obiectelor care urmau să fie confecționate (*eboșe*). Participarea la acest atelier a avut mai multe etape: în prima etapă s-a prezentat partea teoretică a procesului tehnic de prelucrare MDA; în a doua etapă a fost stabilit lanțul operator care cuprinde următoarele etape tehnice: debitajul, fasonarea și utilizarea; în a treia etapă elevii și studenții au confecționat la alegere diferite categorii tipologice de obiecte: *unelte, arme și obiecte de podoabă*.

În urma derulării acestui atelier, beneficiarii proiectului au acumulat informații utile despre felul în care au fost confecționate artefactele preistorice din MDA, precum și despre felul în care acestea au fost descoperite și analizate științific. Cu ajutorul microscopului participanții au observat faptul că unele artefacte au suferit de-a lungul timpului o serie de modificări (fracturi, tocirea părții active) care au dus apoi la abandonul sau la reamenajarea acestora în vederea reutilizării.

În altă ordine de idei, beneficiarii proiectului au conștientizat faptul că începerea unor experimente de prelucrare a MDA, cu materiale și tehnici contemporane celor din epoca preistorică, presupune în primul rând acumularea unor cunoștințe teoretice cu privire la epoca în discuție, dar în aceeași măsură, presupune o amplă experiență dobândită în timp.

MUZEUL JUDEȚEAN TELEORMAN
str. 1848, nr. 1, Alexandria, 1440033, jud Teleroman
tel/fax 0247314761
e-mail: muzjudteleorman@yahoo.com
www.muzeulteleorman.ro